

... aneb
Tvrdohlavý muž s granátem

Právo není totožné se spravedlností. Proces hledání práva je procesem hledání shody se zákonem. Zákonné normy vytvářejí lidé, tudíž nejsou dokonalé. Právo a zákonnost bývají proto nezdědka vzdáleny obecné intuitivní představě obyčejných lidí o spravedlnosti. Drogový dealer, který má na svědomí desítky či stovky zmařených mladých životů, je soudem osvobozen pro formální nedostatek. Vyšetřovatel totiž opomenul poučit důležitého svědka o právu odmítnou výpověď. Naproti tomu kutil elektrikář chrání svůj byt amatérským zabezpečovacím systémem, který způsobí nezvanému návštěvníkovi recidivistovi šok a infarkt, je trestně stíhán pro ublížení na zdraví s následkem smrti. To jsou paradoxy pro většinu lidí těžko stravitelné. Zde lze, mimo jiné okolnosti, hledat kořeny obecně malé úcty k zákonům.

Policie má ze zákona povinnost zasahovat proti těm, kteří porušují platné právní normy, i když tak činí třeba z idealistických pohnutek. Naopak mnohdy musí strpět jednání, které si přímo "koleduje" o rázný zákrok, protože jí zákon nedovoluje účinně zasáhnout. Veřejnost pak obviňuje policejní sbor z lhostejnosti a neschopnosti. Na hlavy policistů dopadají výtky, které by měly být adresovány spíše justici, či ještě lépe zákonodárcům.

Protihráči policie nebývají vždy jen zločinci, kteří útočí bezohledně na životy, zdraví a majetky svých bližních. Do konfliktů se zákony se občas dostávají i lidé odlišní, vymykající se svým způsobem života, postoji a hodnotovou orientací obecně sdíleným zvyklostem. Takový případ se udál jednu středu odpoledne na začátku dubna roku 1999 v jistém malebném městečku na Svitavsku. Operační důstojník informoval své kolegy policisty v Hradci Králové, že na městském úřadu se nachází muž ozbrojený granátem a proklamuje úmysl spáchat sebevraždu jeho odpálením přímo v budově úřadu. Z objektu byli evakuováni zaměstnanci i občané. Se sebevrahem pak jednali policisté z místního oddělení a kriminální služby. Z Hradce vyrazily na místo zásahová jednotka a krajská výjezdová skupina služby kriminální policie. Muž, který byl podnětem tohoto a následujícího dění, byl třiatřicetiletý nezaměstnaný místní občan Pavel M. Rozvedený, otec sedmileté dcerky. V městečku byl znám jako stěžovatel, kuřák marihuany a podivín. Přezdívali mu "lidská práva". S policií a justicí měl co do činění již v minulosti. Byl podmíněně trestán za napadení veřejného činitele.

Teď seděl v křesle na chodbě městského úřadu, držel v ruce granát, pokuřoval a diskutoval s policisty. Trval na tom, že v blíže neurčený okamžik spáchá sebevraždu odpálením nálože. Pokud se někdo odváží k němu přiblížit, nebude váhat. Policejní pyrotechnik identifikoval ruský obranný granát F1. Pavel ho prý získal od sovětských vojáků, když od nás odcházeli. Obranný granát je ničivější než útočný. Zatímco útočný granát vrhá pěšák při zteči, obranný granát hází obránce ze zákopu či krytu. Tlaková vlna a střepiny při jeho explozi ničí a zabíjejí až do vzdálenosti dvou set metrů. Granát má dvě pojistky - transportní a vrhovou. Závlačka transportní pojistky již byla vytažena (později ji vrátil zpátky), takže pokud by muž povolil sevření dlaně, došlo by k uvolnění

vrhové pojistky a do tří sekund k výbuchu. Zákrok proti sebevrahovi by musel být proveden velmi rychle a riziko usmrcení pachatele i zakročujícího policisty by bylo příliš velké. Nehledě na materiální škody. Krajský policejní ředitel, který večer do městečka dorazil a převzal velení, proto rozhodl, aby se iniciativy ujali policejní vyjednávači. Vyjednávači se stávají vybraní policisté a policejní psychologové, kteří absolvují kurs a modelová cvičení pod vedením odborníků z Útvaru rychlého nasazení Policie České republiky. Jejich úkolem je řešit takové krizové situace, jako jsou především držení rukojmí ozbrojeným pachatelem, ale též například hrozby sebevraždou. V tomto případě měli tři vyjednávači za úkol přesvědčit muže, aby upustil od svého úmyslu a granát jim odevzdal. Byli instruováni, že pokud pachatel granát hodí či upustí, musí se do dvou až tří sekund skrýt za pevnou překážku.

Pavel se komunikaci s vyjednávači nebránil. "Vy se ke mně nepřibližujte, vy máte určitě výcvik." ... " Vy se mi líbíte." ... " A vy jste takový pán za bukem, pozorujete mě a analyzujete. Asi nějaký vyjednávač." ... "Nesnažte se mě přesvědčit", zhodnotil bystře situaci. Jako motivaci svého úmyslu spáchat sebevraždu udával nespokojenost s poměry v naší společnosti. Nesouhlasil s bombardováním Jugoslávie, s arogancí úřadů, s porušováním lidských práv, šířením násilí a bezohlednosti, ničením přírody a dalšími jevy. Byl zjevně rád, že může před někým hovořit o svých názorech. S některými by mnozí souhlasili, některé byly více či méně výstřední. Měl na ně bezesporu právo. Jen závěry, které z toho vyvozoval, byly nepřiměřené. Hrozil sebevraždou, neboť neviděl údajně jiné řešení. Ohrožoval při tom veřejnou budovu a životy lidí v ní. Chvilí působil rozumně, v jiný okamžik reagoval nevypočitatelně.

Typická situace pro vyjednávání je taková, kdy má pachatel nějaké požadavky a hrozby násilím používá k jejich prosazení. Existují určitá metodická pravidla, jak postupovat. Život je však mnohotvárný a každá situace jiná. V tomto případě jakoby nebylo o čem vyjednávat. Pavel neměl žádné požadavky, žádné podmínky. Byl údajně rozhodnut. Neměl ani moc chuť diskutovat o svém úmyslu. Raději hovořil o svých názorech. Až k ránu, to již trval incident celou noc do následujícího dne, naznačil ochotu přistoupit za určitých okolností na nějakou dohodu a granát vydat policistům. Pak již nebylo pro vyjednávače tak složité dospět k dohodě. Po dlouhých čtrnácti hodinách skončila okupace městského úřadu sebevrahem. Pavel byl zajištěn policií a odvezen k výslechu. Dále byl trestně stíhán, souzen a odsouzen ke čtyřem a půl roku vězení. Byl též posuzován znalci psychiatry, kteří u něj shledali poruchu osobnosti. Ta není důvodem ke zbavení trestní odpovědnosti. Granát byl pyrotechniky rozebrán a ukázalo se, že neměl funkční náplň. To nemohl přirozeně vizuálně poznat sebevíce zkušený pyrotechnik.

Případ byl svého času dost medializován. Snímek pachatele vyváděného policisty z budovy úřadu se objevil ve většině deníků. Podruhé se stal Pavel M. předmětem zájmu sdělovacích prostředků nedávno v dubnu tohoto roku, když zemřel ve vězeňské nemocnici v Praze na Pankráci na následky hladovky, kterou držel na protest proti svému věznění. S důsledností sobě vlastní odmítal respektovat některá pravidla vězeňského řádu. Požádal prezidenta republiky o milost, ale na rozdíl od mnoha jiných a mnohem horších, ji nedostal. Tři roky a jeden týden poté, co hrozil s granátem v ruce na městském úřadu sebevraždou, dospěl k naplnění svého úmyslu ve vězeňské nemocnici.